ՀԱՆԴԷՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԿՐԷՎԻ

ԳԱՀԵՐԷՑ ԳԱՂՂԻԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

Գաղղիոյ քաղաքական աշխարհքը երկու կրէվի ունի, Ալբերդ և Ժուլիոս, երկուքն ևս երեսփոխան, երկուքն ևս փաստաբան, երկուքն ևս կամպէդդայի կուսակից։ Երէցն Ժուլիոսն է, ծնեալ 'ի 15 Օգոստոսի 1813ին, 68 տարեկան, տասն տարի աւելի մեծ քան զԱլբերդ։

Լուի–Ֆիլիպի առաջին ժամանակներէն 'ի վեր ռամկապետական էր. 1837ին Բարպէի դաւակիցներէն զերկուսն պաշտպանեց, 1848ին առժամանակեայ վարչութեան հետ հրամանակատար եղաւ 'ի Ժիւռա իր հայրենիքն։ Երեսփոխան ընտրուեցաւ 48ին և Հռովմայ արշաւանին դէմ քուէարկեց։ Առակ եղաւ պատմութեան մէջ իր առաջարկն՝ Ռամկապետութեան գլուխ չընտրել, այլ պարզ խորհրդարանին Նախագահ մը, և զայս ոչ ժո-

digitised by A.R.A.R.@

ղովուրդն, այլ համախմբութիւնն պիտի ընտրէր, և այն իշխանութեամբ որ միշտ կարենայ իշխանութիւնը վերցընել իր վրայէն։ Դեկտեմբերի 2ին Տէրութեան հարուածին դէմ բողոքեց, կալանաւորեցաւ և 'ի Մազաս դրկուեցաւ։ Այսպէս Ռամկապետական նահատակաց կարգին մէջ անցաւ, թէպէտ քիչ ամիս յետոյ յազատութիւն ելաւ և խաղաղութեամբ իր փաստաբանութեան արուեստին զբաղեցաւ։

Երբ Նաբոլէոնական աստղն 'ի մայրն խոնարհիլ սկսաւ, 1868ին դարձեալ երեսփոխան ընտրուեցաւ ժիւռայի սահմանին մէջ. միշտ Ձախակողմեան եղաւ, և հակաճառութեանց մէջ փոքրիկ մասն ունեցաւ։

Հազիւ Նաբոլէոն ինկաւ, Կրէվի բարձրացաւ։ Օգնեց Ֆավրի առաջարկին հրատարակելու Նաբոլէոնական հարստութեան անկումն. և առժամանակեայ վարչութեանն հնարողներէն մէկն եղաւ. սահմանադիր ժողովոյն կոչումն ուղեց. որով 1871ին երեք տեղւոյ ընտրութեանն արժանացաւ, Բարիզու, Հռոդանոսի Բերանոց, և իր հին Դպրոցին, և Պորտոյի ժողովարանը զինքը Նախագահ ընտրեց։ Իր Նախագահութեան կենաց մէջ գեղեցիկ էջ մ'ունի։ Երբ 1873ին ապրիլի նիստի մը մէջ, ժողովարանը խռովութիւն մ'ելաւ ճառտասանի մը դէմ զոր ինքը չկրցաւ լռեցընել, Կրէվի թողուց իր բարձր պաշտօնն և հրաժարեցաւ, և կրկին ընտրուելով յանձն չառաւ։

Խորհրդարանին Նախագահութենէն անցաւ Տէրութեան Նախագահ ըլլալու. արդէն որոշեալ՝ Դիէրի մահուընէն ետև կուսակցութեան գլուխ ըլլալ, ինքը եղաւ երևելի գլուխն։ Ընտրուելով առժամանակեայ հրամայելու Գաղղիոյ, ըստ օրինաց սահմանադրութեան, պիտի թագաւորէ և ոչ կառավարէ։

Արդէն ամենուն բերանը կը յածի կենսագրութիւնն զոր ըրաւ Լորիէ իր աջակիցն՝ Պորտոյի ժողովարանին — և է այս. «Դատաստանարանին վրայ ահաւոր հակառակորդ մ'է, ճիշդ, սեղմ, անճառ, և յերկար պարբերութեանց կը խորշի։ Կարգէ դուրս պարզութեամբ կը պաշտպանէ, առանց պերճախօսութեան, գրեթէ առանց աղաղակի, այն մարդուն նման որ պատճառաբանութեանց դէմ կը կռուի, և զայն ամենայն զանց կ'ընէ։ Ցած ձայնով կը խօսի, մաքուր, սակաւ մի մեղմ' եզակի հակադրութիւն իր տրամաբանական կորովին, սակայն այս կերպին մէջն ևս առաջին կարգի ճառախօսութիւն ունի։ ... Ուշ ունի համոզելու միայն ... և իր խօսքն մանաւոր համ մ'ունի, որ զինքը Փոկիոնի ու Ֆրանքլինի նմանութեան կը մօտեցնէ։

Ճշմարիտն այս է, որ Կրէվի չափաւոր անձ մ'է և ոչ աւելի։ Ոչ Դիէրի հանճարն ունի և ոչ Մագ-Մահոնի հեղինակութիւնն։ Գործունեայ է, պուարթակենցաղ։ Եթէ պատմուճան կրէր, կ'ըսէ Պ. Կրիմ, կատոն պիտի կարծէիր. իր վրազգեստովը տեսնելով այն տանտիրոջ պիտի նմանցընէիր որ իր խաղաղաւոր վարձուորներէն վարձքի դրամն չէ կրցած առնել։ Ծանր կերպեր ունի. և այս՝ ինչպէս միշտ կը հանդիպի, ձեռընտու կ'ըլլայ համբաւելու զինքն իբրև հաստատուն բարք ունեցող, բոլորն միակտուր։ Խորհրդարանին մէջ չորս ժամ առանց փոքրիկ շարժումն ընելու կը նստէր։ Ճիշդ $2^3/_4$ կը սկսէր նիստն, միայն մէկ անգամ մը քառորդ մ'ուշացաւ, վասն զի կոճակներէն մէկն չէր դրած, և իրեն դէշ կ'երևար նախագահ նստիլ առանց վերէն 'ի վայր կոճկեալ ըլլալու։

Իրեն համար կարելի չէ ըսել ինչպէս ըսաւ, ժիւլ Ֆէրրի համար, Մատիէ տը Մոնժոյ երեսփոխանն առ ժիւլ Ֆավր. Ահաւասիկ ձեզի կատարեալ մարդը. ուշ դրէք թէ ինչպէս ճարտարութեամբ երկու ջրոց մէջ կը լողայ։ Կրէվի միշտ նոյն ջրոյ մէջ լողաց. այսօր նոյն ռամկապետականն է՝ ինչ որ էր Լուի Ֆիլիպի ատենն։

digitised by A.R.A.R.@